

Het rijke uilenleven van abdij Lilbosch

Zo'n 350 jaar geleden had Spanje grote delen van het huidige Europa in bezit. Hieronder ook grote delen van de Zuidelijke Nederlanden. Het is 1699 als de Spaanse koning Karel II als dank voor bewezen diensten een boerderij met gronden, genaamd Lilbosch en gesitueerd in het Midden-Limburgse Eicht, schenkt aan de Poolse legerkapitein Stephanus Pavinowitz.

Het gebied rondom de boerderij bestond uit woeste heide en moerassen.

De huidige naam, Haeselaarsbroek, duidt hier nog op. Het betreft een laaggelegen gebied dat ligt op de grens van het laag gelegen Maasterras en het veel hoger gelegen Rijn terras. Tegenwoordig is nog steeds te zien dat, ook in droge periodes, er volop kwelwater vanuit het Rijn terras, het gebied in stroomt.

Nadat de Poolse legerkapitein het gebied enigszins had ontgonnen en de boerderij wat levensvatbaar had gemaakt, raakte deze later toch weer in verval.

In 1883 werden de gebouwen en het gebied er omheen, gekocht door de Paters Cisterciënzers, ook wel bekend als Trappisten. Van Lilbosch werd een kloosterboerderij gemaakt. De landerijen werden ontgonnen, zodat een bloeiend boerenbedrijf ontstond. Naast de boerderij werd een klooster gebouwd, de huidige abdij Lilbosch.

Tegenwoordig is de abdij Lilbosch het enigste kloosterlandbouwbedrijf van Nederland. De gevolgen van de eigen bedrijfsfilosofie, waarbij economische aspecten en behoud van en respect voor de natuur hand in hand gaan, een uniek stukje Nederland.

Maar wat heeft dit nu allemaal met (kerk-)uilen te maken, zult u zich afvragen. Ik ga u dat uitleggen.

Sinds jaar en dag zijn de gebouwen en omgeving van abdij Lilbosch rijkelijk voorzien van nestkasten. In de tuin en de lanen rondom de bebouwing hangen tientallen nestkastjes, waar mezen, boomklevers en "ander klein grut" dankbaar gebruik van maken. Omdat het gebied al vele jaren het domein is van bos-, kerk- en steenuilen zijn voor hen eveneens kasten opgehangen. Ik kan u op voorhand al zeggen dat alledrie elk jaar weer succesvol broeden.

In dit stukje zal ik me beperken tot de kerk- en steenuilen.

De kerkuilenkast hangt in een schuur. Om te voorkomen dat de steenmarter toegang krijgt tot de kast is deze voorzien van een marterscherm. Een heel eenvoudige vinding die prima werkt.

Een andere bedreiging voor de kerkuilen vormen stropers. Sinds we een aantal jaren geleden geconfronteerd zijn met diefstallen van eieren en het jaar daarop zelfs van jongen, zijn een aantal beveiligingsmaatregelen ter voorkoming van deze diefstallen genomen. Deze lijken hun vruchten af te werpen, nu we al een paar jaar verschoond zijn gebleven van deze stroperij. Dat de kerkuilen zich vaak weten te herstellen door een tweede broedsel is met name onder deze omstandigheden een prima eigenschap gebleken.

Inmiddels weet ik uit ervaring dat de kerkuilen bij abdij Lilbosch ervoor zorgen dat horen en zien je soms vergaan. Daar waar kerkuilen zich over het algemeen geruisloos door de duisternis bewegen, klinkt dit waarschijnlijk wat vreemd. Ik zal het u uitleggen.

Regelmatig zit ik in het voorjaar in de schuur waar de kerkuilen hun kast hebben. Ik zit dan op een paar meter hoogte op de daar opgeslagen stobalen. Als de zon langzaam achter me ondergaat en een prachtige rode gloed over het gebied verspreidt, dan zijn er weinig plekjes op de wereld die op dat moment mooier zijn. Fazanten, al dan niet met jongen, paraderen voor je langs, wat verderop komen de reeën uit de dekking, een koekoek is op zoek naar een "kraakbaar nest" en de steenuilen laten duidelijk horen dat zij er ook zijn.

Na enige tijd, waarin het lijkt alsof de zon twijfelt over z'n eigen ondergang, is het moment van overgang naar definitieve duisternis aangebroken. Dat is voor de kerkuilen het moment om van zich te laten horen. Vanuit de kast klinkt het zo kenmerkende hoge en schrille "krassende - krijsende" geluid. Te horen is dat er veel activiteit in de kast is. Veel gestommel met zang ertussen door.

De aanwezigheid van beide uilen in de kast in combinatie met het zingen verstrekt de onderlinge band.

't Is duidelijk; niet om aan te horen, maar in de kast wordt hard gewerkt aan nakomelingen.

Dan ineens stilte. Dat is het moment om de uitloop van de kast goed in de gaten te houden. Na korte tijd komt een kerkuil naar buiten. Geruisloos vliegt deze op een paar meter afstand voor me langs en gaat op een balk zitten. De veren nog wat verformfaaid van de zojuist verrichtte inspanningen.

Na de ergste schade hersteld te hebben worden de vleugels weer uitgeslagen, waarna de kerkuil werkelijk zonder ook maar een enkel geluid te maken in de aanstormende duisternis verdwijnt.

Om dit te mogen zien; fantastisch!

Daar waar de kerkuil een typische nachtjager is (jacht op gehoor), is zijn kleinere broertje, de steenuil soms ook overdag en in elk geval in de schemering te zien. De steenuil jaagt ook "op zicht". Al in het begin van de schemering zijn ze te horen en te zien. De steenuilen bij abdij Lilbosch zitten er al jaren. Telkens brengen ze broedsels tussen de 2 en de 4 jongen voort. Een stabiele factor dus. Ook het feit dat de oude en vervallen kast vorig jaar is vervangen door een nieuwe heeft hier geen nadelige invloed op gehad. In het voorjaar van 2011 konden gelukkig weer vier juvenielen geringd worden.

En onze kerkuilen? Daar is het ook in 2011 helemaal mee goedgekomen. Op 8 juni konden vier "oerlelijke" pullen van een ring voorzien worden. Moeder bleek ook aanwezig in de kast. Nog ongeringd, zodat ook deze geringd kon worden; een band voor het leven.

Hoe we wisten dat het om een vrouwtje ging? Het bandenpatroon op de veren (vleugels) was ononderbroken (zie: Johan de Jong, Uilen nr 2 december 2011). Nadat de familie terug was geplaatst in de kast werd in de nazomer nog een nacontrole gedaan. De mogelijkheid bestond immers nog dat er een tweede broedsel zou zijn. Dat bleek dit jaar niet het geval. Was eerlijkheidshalve ook niet nodig na zo'n productief voorjaar.

Op het moment dat ik dit schrijf zit heel Nederland met 10 graden onder het vriespunt te wachten op de Tocht der Tochten. Een geweldig spektakel in Friesland waar velen onder ons terecht halsreikend naar uitkijken. Gelukkig kunnen we de beelden en heroïek met een enorme mensenmassa delen.

Nog veel gelukkiger ben ik dat ik m'n belevissen bij abdij Lilbosch op deze manier, met wat minder massaliteit, met u mag delen. Dat geeft ook in deze tijden van economische ramspoed een geweldig rijk gevoel!

Geco Visscher
februari 2012, Echt